

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім С. Кузнеця

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Визначено економічну сутність понять "розрахунки" і "розрахункова операція", виділено підсистему облікового забезпечення в системі обліково-аналітичного забезпечення, а також досліджено теоретичний аспект облікового забезпечення розрахункових операцій підприємства з метою управління його фінансовим станом.

Анотация. Определена экономическая сущность понятий "расчеты" и "расчетная операция", выделена подсистема учетного обеспечения в системе учетно-аналитического обеспечения, а также исследован теоретический аспект учетного обеспечения расчетных операций предприятия с целью управления его финансовым состоянием.

Annotation. The economic essence of such concepts as "settlements" and "settlement operations" are defined, a subsystem of accounting support in the accounting and analytical support system is identified and the theoretical aspect of the accounting support of settlement transactions of the enterprise is studied to manage its financial position.

Ключові слова: розрахунки, розрахункові операції, обліково-аналітичне забезпечення, облікова інформація, облікове забезпечення.

Нові економічні відносини проникають у всі сфери господарської діяльності. Відбувається інтенсивний перехід діяльності економічних суб'єктів на ринкові відносини. Фінансове середовище зумовлює функціонування та взаємодію з системою розрахунків, яка опосередковує фінансово-господарську діяльність. Розрахунки мають постійно діючий, динамічний характер, а отже, і потребують певних систематичних управлінських впливів, що виробляються в системі фінансового менеджменту на основі переробки чисельних потоків різноманітної економічної інформації, провідна роль у загальній сукупності якої належить обліковій. Саме тому, підвищується значення облікового забезпечення розрахункових операцій, що й обумовлює актуальність теми дослідження.

Дослідженню теоретичних аспектів поняття обліково-аналітичного забезпечення були присвячені праці Вахрушиної М. А., Ковальова В. В., Савицької Г. В., Калущької Н. О., Пархоменка О. В., Пилипенка А. А., Безродної Т. М., які розглядали його як систему [1 – 5]. Проте в дослідженнях наведених авторів не визначено, що слід розуміти під обліковим забезпеченням.

Метою дослідження виступає теоретичне осмислення суті поняття "облікове забезпечення розрахункових операцій".

Об'єктом дослідження є система розрахунків між суб'єктами господарської діяльності, а предметом – облікове забезпечення розрахункових операцій підприємства.

Облік розрахунків із покупцями та постачальниками є найважливішою ділянкою бухгалтерської роботи, оскільки на цьому етапі формується основна частина доходів та грошових надходжень підприємств. Тому, перш за все, необхідно визначити, що ж слід розуміти під поняттями "розрахунки" і "розрахункові операції". Аналіз літературних джерел показав, що між науковцями і фахівцями у галузях бухгалтерського обліку, фінансів, економіки та управління не має одностайної думки, а в бухгалтерському обліку в період після початку його реформування з 2000 р. взагалі відсутнє будь-яке трактування [6].

До сих пір існують ототожнення понять "заборгованість", "зобов'язання" та "розрахунки", що призводить до недосконалості документального оформлення таких операцій. Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Тобто поняття "зобов'язання" більш вузьке. Заборгованість же може бути як активом (дебіторська), так і пасивом (кредиторська) балансу підприємства. Тобто це поняття вже точніше відображає суть розрахунків, оскільки розрахунки можуть відбуватися за різними видами заборгованостей підприємства.

З урахуванням зазначеного, автором запропоновано вважати під поняттям "розрахунки" систему взаємовідносин між юридичними і фізичними особами, що виникають у момент практичного виконання юридично оформлених фінансових зобов'язань при здійсненні товарних і нетоварних операцій, які виникають унаслідок кругообігу господарських коштів.

З погляду бухгалтерського обліку розрахункові операції є об'єктом обліку, по-перше, як динамічний процес (проведення платежу до, одночасно чи після одержання товарів, робіт, послуг) і, по-друге, як статичний стан, тобто заборгованість між суб'єктами розрахунків.

Тлумачення розрахункової операції саме як динамічного процесу наведено в Законі України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг"

© Лук'янова Т. В., 2013

(далі – Закону). Відповідно до Закону, розрахункова операція – це приймання від покупця готівкових коштів, платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо за місцем реалізації товарів (послуг), видача готівкових коштів за повернутий покупцем товар (ненадану послугу), а у разі застосування банківської платіжної картки – оформлення відповідного розрахункового документа щодо оплати в безготівковій

формітовару (послуги) банком покупця або, у разі повернення товару (відмови від послуги), оформлення розрахункових документів щодо перерахування коштів у банк покупця [7].

Як статичний стан, розрахункові операції в будь-який момент їхнього існування знаходять своє відображення в таких показниках фінансової звітності, як дебіторська та кредиторська заборгованості для кожного учасника.

Оскільки кожна розрахункова операція приводить до одночасного виникнення дебіторської заборгованості одного підприємства і кредиторської – в іншого, можна дійти висновку, що на кожному підприємстві політики управління дебіторською та кредиторською заборгованостями повинні розроблятися не окремо, а бути узгодженими між собою. Однією зі спроб їх поєднати є розробка облікового забезпечення розрахункових операцій підприємства.

Слід зазначити, що в літературі саме по собі поняття "облікове забезпечення" майже не зустрічається. Проте можна зустріти поняття "обліково-аналітичне забезпечення". Отже, далі слід розглянути тлумачення останнього поняття для визначення існування принципової різниці між обліковим забезпеченням або відсутності такої взагалі.

Вахрушина М. А. визначає обліково-аналітичне забезпечення як збір, обробку та передачу фінансової й нефінансової інформації, використовуваної менеджерами для планування і контролю за ходом діяльності ввірених їм підрозділів, вимірювання й оцінки отриманих результатів [1]. За Ковальовим В. В., обліково-аналітичне забезпечення становить сукупність інформаційних ресурсів і способів їх організації, необхідних та придатних для реалізації аналітичних процедур, які забезпечують фінансову сторону діяльності компанії. Савицька Г. В. визначає його як сукупність інформаційного (планові, облікові та позаоблікові джерела) і методичного забезпечення (методи й методики аналізу) діяльності організації [2].

За словами Пархоменка О. В., інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління – це поєднання всієї використовуваної в ній інформації, специфічних засобів і методів її аналітичної обробки, а також діяльності фахівців з її ефективного вдосконалення та використання [3].

Згідно з Черновим В. А., обліково-аналітичне забезпечення – сукупність внутрішніх і зовнішніх потоків прямого та зворотного інформаційного зв'язку економічного об'єкта, методів, засобів, фахівців, що беруть участь у процесі обробки інформації й виробленні управлінських рішень.

Пилипенко А. А. визначає, що завданням організації обліково-аналітичного забезпечення є пошук оптимального співвідношення між витратами створення відповідних інформаційних систем, напрямками стратегічної регламентації діяльності, ступенем достовірності й оперативності отримуваних даних та розповсюдженням їх у структурі підприємства [4, с. 25–26].

Необхідно відмітити, що система обліково-аналітичного забезпечення є складовою загальної системи управління. Її суть полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес, проведенні оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності даного процесу і використанні його результатів при формуванні рекомендацій для прийняття управлінських рішень. При цьому загальна методологія та нормативні положення обліку й аналізу вдосконалюються для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі [6].

Обліково-аналітична система – це система, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації. Тому обліково-аналітична система становить збір, опрацювання та оцінку всіх видів інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень на макро- і мікрорівнях [6].

Основою обліково-аналітичної системи становить обліково-аналітична інформація, що включає інформацію, яку продукує бухгалтерський облік (у тому числі й аналітичний поряд із синтетичним) та інформацію, яка готується методами економічного аналізу, що видно з наведеної схеми на рисунку [5].

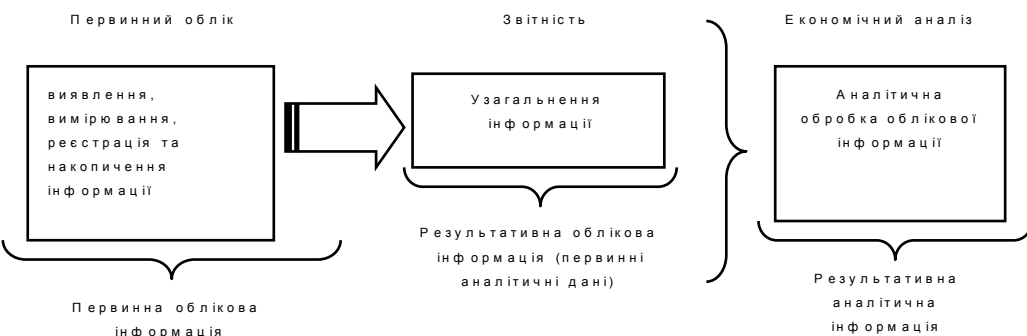

Рис. Схема процесу обліково-аналітичного забезпечення

Як видно зі схеми, первинні аналітичні дані – це все ще облікова інформація, яка знаходить своє відображення у фінансовій звітності після її опрацювання перетворюється на результативну аналітичну інформацію, корисну для прийняття управлінських рішень. Тому, на думку автора, для визначення сутності поняття "облікове забезпечення" доцільно виділити і поняття "облікова інформація".

Невиконання або неякісне проходження хоча б одного з процесів, наведених у схемі, призводить до викривлення результативної інформації як остаточного результату обліково-аналітичного забезпечення. Тому, на думку автора, облікове забезпечення можна розглядати як складову загальної системи обліково-аналітичного забезпечення. При цьому "облікова" складова останнього заснована на обліковій інформації (перші два блоки схеми), а "аналітична" – на використанні засобів і методів економічного аналізу для отримання результативної аналітичної інформації (останній блок схеми).

Наведені доводи дають можливість сформулювати визначення поняття "облікове забезпечення". На думку автора, облікове забезпечення – це сукупність потоків облікової інформації та способів її обробки і передачі з метою подальшого її використання для прийняття управлінських рішень.

Отже, було визначено суть облікового забезпечення, що може слугувати основою для виконання мети дослідження. На думку автора, під обліковим забезпеченням розрахункових операцій слід розуміти

сукупність інформації стосовно стану розрахунків із дебіторами і кредиторами підприємства, а також способів її обробки та передачі з метою управління фінансовим станом.

Одним із найбільш перспективних напрямів удосконалення облікового забезпечення розрахункових операцій є використання стратегічного управлінського обліку, що дозволяє усунути недоліки, характерні для бухгалтерського обліку з урахуванням факторів зовнішнього середовища.

Наук. керівн. Фартушняк О. В.

Література: 1. Вахрушина М. А. Бухгалтерский управленческий учет: учебник / М. А. Вахрушина. – М.: Омега-Л, 2007. – 576 с. 2. Калущкая Н. А. Учетно-аналитическое обеспечение в системе управления организацией / Н. А. Калущкая // Молодой ученый. – 2013. – № 6. – С. 341–344. 3. Пархоменко О. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття рішень в системі науково-технічної інформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.02.02 "Економіка та управління науково-технічним прогресом" / О. В. Пархоменко. – К., 2006. – 24 с. 4. Пилипенко А. А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства : наук. вид. / А. А. Пилипенко. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2007. – 274 с. 5. Безродна Т. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття [Електронний ресурс] / Т. М. Безродна. – Режим доступу : <http://dspace.snu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/523/8/bezrodna.pdf>. 6. Власова І. О. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.04 / І. О. Власова ; Нац. аграр. ун-т. – К., 2005. – 20 с. 7. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України (зі змінами) № 265/95-ВР від 06.07.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/full/65135/>.